

Bruxelles, den 30.9.2020
SWD(2020) 318 final

ARBEJDSDOKUMENT FRA KOMMISSIONENS TJENESTEGRENE

**Rapport om retsstatssituationen 2020
Landekapitlet om Nederlandene**

Ledsagedokument til

**MEDDELELSE FRA KOMMISSIONEN TIL EUROPA-PARLAMENTET, RÅDET,
DET EUROPÆISKE ØKONOMISKE OG SOCIALE UDVALG OG
REGIONSUDVALGET**

**Rapport om retsstatssituationen 2020
Retsstatssituationen i Den Europæiske Union**

{COM(2020) 580 final} - {SWD(2020) 300 final} - {SWD(2020) 301 final} -
{SWD(2020) 302 final} - {SWD(2020) 303 final} - {SWD(2020) 304 final} -
{SWD(2020) 305 final} - {SWD(2020) 306 final} - {SWD(2020) 307 final} -
{SWD(2020) 308 final} - {SWD(2020) 309 final} - {SWD(2020) 310 final} -
{SWD(2020) 311 final} - {SWD(2020) 312 final} - {SWD(2020) 313 final} -
{SWD(2020) 314 final} - {SWD(2020) 315 final} - {SWD(2020) 316 final} -
{SWD(2020) 317 final} - {SWD(2020) 319 final} - {SWD(2020) 320 final} -
{SWD(2020) 321 final} - {SWD(2020) 322 final} - {SWD(2020) 323 final} -
{SWD(2020) 324 final} - {SWD(2020) 325 final} - {SWD(2020) 326 final}

DA

DA

SAMMENDRAG

Det nederlandske retssystem er kendetegnet ved, at retsvæsenets uafhængighed opfattes som høj, og der er særlig fokus på at forbedre retssystemets kvalitet. Flere initiativer til yderligere styrkelse af retsvæsenets uafhængighed gennemføres eller drøftes i øjeblikket, bl.a. vedrørende metoden for tildeling af retssager og procedurerne for udnævnelse af medlemmerne af domstolsrådet (*Raad voor de rechtspraak*) og højesteret (*Hoge Raad*). Med hensyn til retssystemets kvalitet er der stadig mange mindre projekter, der har til formål at fremme adgangen til domstolsprøvelse, og de gennemføres i større målestok. Der er også planer om en reform af retshjælpssystemet, som giver anledning til drøftelser mellem retsvæsenets forskellige aktører. Retssystemet er desuden kendetegnet ved en konstant høj grad af effektivitet.

Ifølge flere undersøgelser opfattes Nederlandene som et af de mindst korrupte lande i EU og resten af verden. Der er en stærk integritetskultur i den offentlige forvaltning. De retlige og institutionelle rammer for bekæmpelse af korruption er på plads, og der er taget flere initiativer til at styrke rammen for afsløring, efterforskning og retsforfølgelse af korruption, navnlig i den finansielle sektor. Whistleblowerloven evalueres i øjeblikket, hvilket kan føre til en revision af whistleblowermyndighedens mandat. Der er visse mangler i integritetsrammen, navnlig for så vidt angår personer, der har fået overdraget de øverste administrative funktioner, og retshåndhævende myndigheder, og der er givet udtryk for visse betænkeligheder med hensyn til lobbyvirksomhed, "svingdørssituationer" og gennemsigtigheden i partistøtten, selv om der er taget visse skridt til at afhjælpe disse mangler.

Nederlandene har en stærk tradition og en stærk retlig og institutionel ramme for mediepluralisme. Den uafhængige audiovisuelle medietilsynsmyndighed spiller en vigtig rolle med hensyn til at sikre gennemsigtighed i medieejerskab. Myndighederne bidrager til at fremme uafhængig journalistik, navnlig gennem tildeling af tilskud til fonden til fremme af journalistik (*Stimuleringsfonds voor de Journalistiek*). Overordnet set er rammen for beskyttelse af journalister solid. Journalistrådet (*Raad voor de Journalistiek*), som er en selvregulerende mekanisme, har ret til at afgive udtalelser om klager vedrørende journalistisk praksis. Mediefolk, herunder journalister, fotografer og tegnere, udsættes lejlighedsvis for trusler, både online og offline. Der er kommet fokus på beskyttelsen af journalister i de seneste år, og det har ført til øget samarbejde mellem journalistforbund, politiet og anklagemyndigheden. Det nylige "*PersVeilig*"-initiativ, der hjælper journalister med at anmelde og håndtere trusler, er et godt eksempel.

Systemet med demokratisk kontrol og balance er veletableret, og lovgivningsprocessen er inklusiv. En ramme for konsekvensanalyser og inddragelse af interessenter bidrager til kvaliteten og gennemsigtigheden af lovgivningsprocessen, der omfatter en kontrol af overensstemmelsen med forfatningen. Flere uafhængige myndigheder, herunder kollegiet for menneskerettigheder (*College voor de Rechten van de Mens*) og den nationale ombudsmand, bidrager til at beskytte grundlæggende rettigheder. Regeringen er i løbende dialog med civilsamfundet og gør oplysninger tilgængelige for borgerne. Regelmæssige drøftelser i parlamentet og forskellige myndigheders initiativer og overvejelser om retsstatsspørgsmål bidrager til at fremme en dynamisk retsstatkultur.

I. RETSSYSTEMET

Retssystemet er kendetegnet ved et domstolssystem bestående af 11 distriktsdomstole, fire almindelige appeldomstole, to specialretter¹, *Raad van State* (statsrådet/højesteret i forvaltningsretlige sager)² og *Hoge Raad der Nederlanden* (Nederlandenes øverste domstol). Det uafhængige domstolsråd (*Raad voor de rechtspraak*) spiller en central rolle med hensyn til at garantere retsvæsenets uafhængighed og har til opgave at forbedre retssystemets kvalitet, bl.a. ved at afsætte finansielle midler til domstolene³. Dommerkandidaterne udvælges af den nationale udvælgelseskomité for dommere⁴ og udnævnes efterfølgende på livstid af den udøvende myndighed⁵ efter indstilling fra justitsministeren⁶. Anklagemyndigheden er adskilt fra justitsministeriet, men henhører under ministerens politisk ansvar. Advokatsamfundet (*Nederlandse orde van advocaten*) er oprettet ved lov. Det er uafhængigt af regeringen og udelukkende finansieret gennem advokaternes årlige bidrag⁷.

Uafhængighed

Retsvæsenets uafhængighed opfattes som meget høj, og der gennemføres fortsat initiativer til at styrke retsvæsenets uafhængighed yderligere. Borgerne og virksomhederne har opfattet retsvæsenets uafhængighed som meget høj (77 % af borgerne opfatter den som rimelig eller meget god, og 81 % af virksomhederne opfatter den som rimelig eller meget god) i de seneste år⁸. På trods af den gunstige opfattelse af retsvæsenets uafhængighed er der foreslået nye initiativer til styrkelse af retsvæsenets traditionelle uafhængighed. Disse afspejler den særlige rolle, som uafhængige rådgivende organer og dialogen med retsvæsenets aktører spiller.

Der blev vedtaget en ny lov om sagsfordeling i begyndelsen af 2020. Den nye lov om sagsfordeling er vedtaget af domstolsrådet i samråd med domstolene, anklagemyndigheden og advokatsamfundet og har til formål at fremme gennemsigtighed i sagsfordelingen i domstolene. Den juridiske kompetencefordeling mellem domstolene er reguleret ved lov i modsætning til sagsfordelingen. Ifølge loven skal sagerne i princippet fordeles vilkårligt

¹ Appeldomstolen i sager om social sikring og tjenestemænd (*Centrale Raad van Beroep*) og appeldomstolen i sager om handel og industri (*College van Beroep voor het bedrijfsleven*).

² Den retlige afdeling i Raad van State (*Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State*) fungerer som øverste domstol i visse forvaltningsretlige sager. Raad van State har også en rådgivende afdeling (*Afdeling advisering van de Raad van State*), der afgiver udtalelser om lovforslag.

³ Lov om domstolenes organisation.

⁴ Den nationale udvælgelseskomité for dommere består af seks dommere og seks medlemmer, der ikke er dommere, heriblandt mindst en offentlig anklager og en advokat.

⁵ Afgørelsen om udnævnelse vedtages ved kongeligt dekret, der undertegnes af kongen og medunderskrives af justits- og sikkerhedsministeren. Ministeren kontrollerer udelukkende, om ansøgeren opfylder de retlige krav for at blive udnævnt, og ministeren har altid fulgt domstolsrådets indstilling.

⁶ Lov om dommers juridiske status. Raad van State har delegeret dette til den nationale udvælgelseskomité for dommere, der består af dommere, offentlige anklagere, advokater, offentlige administratorer og forskere. Justits- og sikkerhedsministeren har altid fulgt domstolsrådets henstilling.

⁷ Lov om advokater.

⁸ EU's resultattavle for retlige anliggender for 2013-2020, Det Verdensøkonomiske Forum, Global Competitiveness-rapporter, Eurobarometerundersøgelser. 27% af borgerne og 37 % af virksomhederne opfatter retsvæsenets uafhængighed som meget "meget god", og 50 % af borgerne og 44 % af virksomhederne opfatter den som "rimelig god", og kun 10 % af borgerne og 7 % af virksomhederne opfatter retsvæsenets uafhængighed som "rimelig eller meget dårlig". Figur 44 og 46, EU's resultattavle for retlige anliggender for 2020, Eurobarometerundersøgelse. Graden af opfattelsen af retsvæsenets uafhængighed er kategoriseret som følger: meget lav (under 30 % af respondenterne opfatter retsvæsenets uafhængighed som rimelig god og meget god), lav (mellem 30-39 %), middel (40-59 %), god (60-75 %), meget høj (over 75 %).

mellem dommerne, og enhver undtagelse fra denne regel skal offentliggøres i de administrative bestemmelser, der udarbejdes af domstolsadministrationerne⁹. Det bestemmes ligeledes i loven, at en overførsel af sagen til en anden dommer skal meddeles parterne sammen med begrundelsen for overførslen. Domstolsadministrationerne skal udarbejde mere detaljerede regler for hver jurisdiktion på grundlag af den nye lov om sagsfordeling.

Regeringen har bebudet, at den vil ændre udnævnelsesproceduren for dommere ved Nederlandenes øverste domstol. På baggrund af anbefalinger fra en uafhængig statskommission¹⁰ i 2018 har regeringen bebudet, at den vil forberede en revision af forfatningen med henblik på at ændre udnævnelsesproceduren for dommere ved højesteret. I dag udarbejder et udvalg bestående af dommere ved højesteret en liste med seks kandidater, der forelægges Tweede Kamer (andenkammeret), som udvælger og rangordner tre kandidater og indkalder den øverste på listen til en samtale. Den valgte kandidat indstilles derefter af justitsministeren og udnævnes af den udøvende myndighed¹¹. Statskommissionen har anbefalet, at der nedsættes et udvalg bestående af et medlem af parlamentet udpeget af Tweede Kamer, et medlem af højesteret udpeget af domstolens præsident og en ekspert udpeget af Tweede Kamer og højesteret i fællesskab¹². Dette udvalg vil få til opgave at udnævne nye dommere ved højesteret, hvilket er Tweede Kamers prerogativ i dag. Den udøvende myndighed vil være bundet af indstillingen. Regeringen har udarbejdet et konceptforslag til revision af forfatningen med henblik på at gennemføre denne anbefaling. Forslaget blev offentliggjort i forbindelse med en onlinehøring af interessenter fra december 2019 til marts 2020. Formålet med denne planlagte reform er yderligere at begrænse den udøvende og den lovgivende magts rolle i udnævnelsen af dommere ved højesteret, hvilket er i overensstemmelse med Europarådets henstillinger¹³.

Der pågår overvejelser om procedurerne for udnævnelse af medlemmerne af domstolsrådet og af domstolenes bestyrelser. Domstolsrådet spiller en central rolle med hensyn til at garantere retsvæsenets uafhængighed. Der pågår drøftelser om, hvorvidt dommere bør have større indflydelse på procedurerne for udnævnelse af medlemmerne af domstolenes bestyrelser¹⁴ og medlemmerne af domstolsrådet¹⁵. Der er nedsat en arbejdsgruppe med deltagelse af domstolsrådet og dommerforeningen, der skal drøfte udnævnelsen af medlemmerne af domstolenes bestyrelser og inddragelsen af dommere i processen. For så vidt angår domstolsrådet har ministeren for juridisk beskyttelse bebudet lovgivning vedrørende ændring af proceduren for udnævnelse af domstolsrådets

⁹ Ifølge Europarådets standarder skal fordelingen af sager ved en domstol være baseret på objektive, forud fastsatte kriterier for at garantere retten til en uafhængig og upartisk dommer. Se navnlig punkt 24 i henstilling CM/Rec(2010)12 fra Europarådets Ministerkomité, CCJE Opinion No. 19 (2016) — The Role of Court Presidents, ENCJ Minimum Judicial Standards IV — Allocation of Cases: ENCJ Report 2013-2014.

¹⁰ The State Commission on the Parliamentary System in the Netherlands.

¹¹ Afgørelsen om udnævnelse vedtages ved kongeligt dekret. Se ovenfor.

¹² State Commission on the Parliamentary System in the Netherlands (2018), Democracy and the rule of law in equilibrium — Final report of the State Commission on the Parliamentary System in the Netherlands, s. 216.

¹³ Henstilling CM/Rec(2010)12 fra Europarådets Ministerkomité, punkt 47. Se også Domstolens dom af 19. november 2019 i forenede sager C-585/18, C-624/18 og C-625/18, præmis 124-125 og 133-134, for så vidt angår dommerudnævnelsesprocessen i relation til dommerens uafhængighed og upartiskhed, Domstolens dom af 9. juli 2020, Land Hessen, C-272/19, præmis 54-60.

¹⁴ En domstols bestyrelse består af tre medlemmer — to dommere og et medlem, der ikke er dommer — og har ansvaret for ledelsen af domstolen. Medlemmerne af domstolenes bestyrelser udnævnes af den udøvende myndighed efter indstilling fra justitsministeren og anbefaling fra domstolsrådet, der hører den pågældende domstols bestyrelse.

¹⁵ Brev fra ministeren for juridisk beskyttelse til Tweede Kamer af 17. september 2019 om, hvordan der kan skabes et stærkt retssystem.

medlemmer¹⁶. I dag udarbejder justitsministeren og domstolsrådet i fællesskab en liste med højst seks kandidater til en ledig stilling¹⁷. Denne liste forelægges for et indstillingsudvalg¹⁸, som udarbejder en liste med højst tre personer og forelægger den for ministeren, som derefter indstiller det nye medlem af domstolsrådet, der udnævnes af den udøvende myndighed for en periode på seks år¹⁹. Den bebudede lovgivning vil begrænse ministerens rolle i udnævnelsesproceduren, idet ministeren ikke længere skal udpege et medlem af udvalget eller deltage i udarbejdelsen af listen over seks personer²⁰. I et beslutningsforslag fra parlamentet²¹ blev regeringen ligeledes opfordret til at anmode Raad van State om at afgive en udtalelse om potentielle svagheder i den retlige ramme for udnævnelse af medlemmerne af domstolsrådet og af medlemmerne af domstolenes bestyrelser og til at aflægge rapport herom til parlamentet. Ministeren anmodede i februar 2020 Raad van State om rådgivning herom. Formålet med disse overvejelser er yderligere at begrænse den udøvende eller lovgivende magts indflydelse på udnævnelsen af domstolsrådets medlemmer, hvilket er i overensstemmelse med Europarådets henstillinger²².

Justitsministerens beføjelse til at udstede specifikke instrukser til anklagemyndigheden ledsages af garantier og anvendes ikke i praksis. Anklagemyndigheden hører under justitsministerens politiske ansvar, men er ikke en del af ministeriet²³. Ministeren underrettes regelmæssigt af anklagemyndigheden om vigtige sager og har beføjelse til at give instrukser om at retsforfølge i en bestemt sag eller om at undlade retsforfølgelse. Der er indført specifikke retsgarantier for at begrænse muligheden for vilkårlig indgriben. Ministeren har således pligt til at underrette rigsadvokaturen (*College van Procureurs-generaal*), og den skriftlige instruks føjes sammen med rigsadvokaturens bemærkninger til sagsakterne. En instruks om at undlade at retsforfølge skal også meddeles Tweede Kamer og Eerste Kamer sammen med rigsadvokaturens bemærkninger, hvis dette ikke strider mod statens interesser. I praksis er der ifølge de nederlandske myndigheder ikke blevet udstedt specifikke instrukser i årtier. Disse garantier kombineret med det forhold, at justitsministeren ikke gør brug af beføjelsen til at udstede instrukser til anklagere i individuelle sager, synes at afbøde enhver potentiel risiko for anklagemyndighedens autonomi²⁴. Efter EU-Domstolens nyere retspraksis

¹⁶ Brev fra ministeren for juridisk beskyttelse til Tweede Kamer af 17. september 2019 om, hvordan der kan skabes et stærkt retssystem, s. 10.

¹⁷ Lov om domstolens organisation.

¹⁸ Indstillingsudvalget er sammensat af en retsformand, en repræsentant fra den nederlandske sammenslutning for retsvæsenet (*Vereniging van Rechtspraak*), et medlem af kollegiet af repræsentanter for domstolene, et medlem af en domstolsadministration, der ikke er dommer, og en person udnævnt af ministeren.

¹⁹ Afgørelsen om udnævnelse vedtages ved kongeligt dekret.

²⁰ Brev fra ministeren for juridisk beskyttelse til Tweede Kamer af 17. september 2019 om, hvordan der kan skabes et stærkt retssystem, s. 10.

²¹ Forslag fra Maarten Groothuizen og Michiel van Nispen, medlemmer af Tweede Kamer, om potentielle sårbarheder i loven om domstolens organisation.

²² Henstilling CM/Rec(2010)12 fra Europarådets Ministerkomité, punkt 27, 46 og 47. EU-Domstolen har med hensyn til den udøvende magts udnævnelse af dommere efter indstilling fra domstolsrådet fastslået, at et sådant råd, hvis det skal bidrage til at objektivisere denne procedure, skal være tilstrækkeligt uafhængigt af den lovgivende og den udøvende myndighed, det skal indgive en indstilling til udnævnelse til (Domstolens dom af 19. november 2019 i de forenede sager C-585/18, C-624/18 og C-625/18, præmis 137-138).

²³ Det skal bemærkes, at en verserende præjudiciel sag for Domstolen rejser spørgsmålet om, hvorvidt den nederlandske anklagemyndighed er omfattet af begrebet judicial myndighed som omhandlet i artikel 6, stk. 2, i Rådets rammeafgørelse af 13. juni 2002 om den europæiske arrestordre og om procedurerne for overgivelse mellem medlemsstaterne, jf. Domstolen, sag C-510/19), *Openbaar Ministerie (Faux en écritures)*.

²⁴ Ministerkomitéens henstilling Rec(2000)19, punkt 13, litra d): "hvis regeringen har beføjelser til at give instrukser med hensyn til retsforfølgelse af en bestemt sag, skal sådanne instrukser ledsages af passende garantier". Med hensyn til garantier henvises til punkt 13, litra d) -e).

vedrørende den europæiske arrestordre²⁵ har denne ret til instrukser foranlediget Nederlandene til at ændre sin procedure for udstedelse af sådanne arrestordre i 2019²⁶.

Kvalitet

Reformen af retshjælpssystemet skal efter planen være afsluttet i 2024. Retshjælpssystemet omfatter flere niveauer. Ud over de oplysninger, der er tilgængelige for borgerne online, findes der centre for juridisk rådgivning, som tilbyder gratis rådgivning ("første linje") og kan henvise til private advokater og mæglere ("anden linje"), der modtager et fast gebyr fra retshjælpsrådet (*Raad voor Rechtsbijstand*) alt efter sagstypen. Borgerne kan også anmode direkte om en statsfinansieret advokat eller mægler. Retshjælp finansieres primært gennem offentlige midler, og omkring 38 % af borgerne er berettiget til retshjælp²⁷. En planlagt reform af retshjælpssystemet omfatter yderligere forbedringer med hensyn til tilvejebringelse af oplysninger til borgerne og en udvidelse af antallet af centre for juridisk rådgivning. Reformen omfatter også øget fokus på udenrettlige løsninger, og nye tjenesteudbydere ud over advokater og mæglere vil blive omfattet af "anden linje". Reformen har til formål at tilpasse retshjælpen til borgernes behov, men indførelsen af et rådgivende organ, der kan undersøge, hvilke sager der giver ret til statsfinansieret retshjælp, kan have en negativ indvirkning på adgangen til domstolsprøvelse²⁸. Flere interessenter, herunder advokatsamfundet og sammenslutningen for retsvæsenet (*Vereniging van Rechtspraak*), har kritiseret den planlagte reform og understreget, at retten til adgang til domstolsprøvelse skal garanteres²⁹. Desuden er der blevet givet udtryk for visse betænkeligheder med hensyn til den finansiering, der er til rådighed for retshjælpssystemet³⁰.

Der er fortsat plads til forbedring af digitaliseringen af retssystemet. Tilvejebringelse af onlineoplysninger om retssystemet til offentligheden er omfattende, men tilgængeligheden af elektroniske midler til at indbringe sager, til at indgive stævninger og til at overvåge retssagens faser er fortsat delvis³¹. Retsafgørelser i alle instanser er tilgængelige online, men offentliggørelsesprocenten er stadig forholdsvis lav³², om end myndighederne forventer en

²⁵ Domstolens dom af 27. maj 2019 i forenede sager C-508/18, OG, og C-82/19 PPU, PI.

²⁶ Pr. 13. juli 2019 er den kompetente myndighed til at udstede en europæisk arrestordre undersøgelsesdommeren efter anmodning fra anklageren, jf. lov om overgivelse af personer, artikel 17-18. Se også Europa-Kommissionens rapport om gennemførelsen af Rådets rammeafgørelse af 13. juni 2002 om den europæiske arrestordre og om procedurene for overgivelse mellem medlemsstaterne, s. 5-6.

²⁷ Se EU's resultattavle for retlige anliggender for 2020 for flere oplysninger.

²⁸ FN's konvention om civile og politiske rettigheder — CCPR (2019) — Nederlandene blev opfordret til at gennemgå de igangværende reformforanstaltninger i retshjælpssystemet med henblik på at sikre, at borgerne, herunder de mest sårbare i alle kontraherende lande, kan drage fordel af det nye system på lige fod, og forbedre adgangen til domstolsprøvelse for alle, herunder i de kontraherende lande.

²⁹ "Forsvar retsstatsprincippet!", fælles erklæring fra det nederlandske advokatsamfund, den nederlandske sammenslutning for retsvæsenet, Social Work Netherlands og RIBW Alliance.

³⁰ FN's konvention om civile og politiske rettigheder — CCPR (2019) — Nederlandene blev opfordret til at gennemgå de igangværende reformforanstaltninger i retshjælpssystemet med henblik på at sikre, at borgerne, herunder de mest sårbare i alle kontraherende lande, kan drage fordel af det nye system på lige fod, og forbedre adgangen til domstolsprøvelse for alle, herunder i de kontraherende lande.

³¹ Figur 22 og 28, EU's resultattavle for retlige anliggender for 2020.

³² Den nuværende offentliggørelsesprocent ligger på omkring 2-3 %.

stigning over de næste tre år³³. Retsvæsenet oprettede et program i 2018 for at forbedre den digitale adgang til domstolsprøvelse³⁴.

Der er stadig mange mindre projekter, som har til formål at fremme adgangen til domstolsprøvelse, og de gennemføres i større målestok. Programmet om effektiv domstolsprøvelse i et samfundsperspektiv³⁵ omfatter en lang række projekter, der har til formål at tilpasse retssystemet til borgernes behov. Programmets formål er at udvide projekter, der forbedrer adgangen til domstolsprøvelse ved domstole i Nederlandene, gennem iværksættelse og efterfølgende evaluering af en lang række lokale pilotprojekter. Eksempler på sådanne projekter omfatter "den lokale dommer", som hjælper med at løse tvister på et tidligt tidspunkt, og "gældsdommeren", som behandler alle skyldnerens sager samtidig inden for rammerne af en enkelt gældsmægning. Myndighederne ønsker at skabe et gunstigt miljø for løbende at forbedre kvaliteten af og adgangen til domstolsprøvelse ved at indføre en ramme for afprøvning af en lang række mindre projekter.

Covid-19-pandemien har haft indflydelse på retssystemets funktion. Flere interessenter har givet udtryk for en vis bekymring over den effektive beskyttelse af retten til en retfærdig rettergang og retsvæsenets kvalitet under covid-19-pandemien³⁶, og antallet af straffesager, der endnu ikke er blevet berammet, er steget betydeligt som følge af krisen. Anklagemyndigheden har i den forbindelse bebudet, at den i samråd med retsvæsenet vil gøre øget brug af sin beføjelse til selv at træffe afgørelse om visse straffesager³⁷. Dette kan påvirke retten til en retfærdig rettergang, navnlig hvis borgerne ikke informeres tilstrækkeligt³⁸. På den anden side resulterede covid-19-pandemien i en øget brug af digitale værktøjer under retssagen, herunder livestreaming og onlineretsmøder.

Effektivitet

Retssystemet er kendetegnet ved en konstant høj grad af effektivitet. Retsvæsenets effektivitet har været konstant høj i de seneste år³⁹. Der er en lav gennemløbstid, navnlig i første instans på det civil- og handelsretlige område⁴⁰, og en konsekvent gennemførelsesprocent på ca. 100 % viser, at retssystemet generelt er i stand til at håndtere antallet af indkomne sager effektivt⁴¹. Dette bekræftes af, at der ikke er et stort efterslæb

³³ Svar fra ministeren for retlig beskyttelse på et spørgsmål fra parlamentet af 27. marts 2020: Der forventes en stigning på 5 % over de næste tre år.

³⁴ Brev fra formanden for domstolsrådet til ministeren for juridisk beskyttelse af 10. april 2018 om den resterende digitalisering af retssystemet.

³⁵ *Maatschappelijk Effectieve Rechtspraak*.

³⁶ Oplysninger indhentet i forbindelse med landebesøget. Se f.eks. også: The Netherlands Committee of Jurists for Human Rights (2020), brev om bekymringer over coronaforanstaltninger på det strafferetlige område.

³⁷ Disse afgørelser truffet af anklagemyndigheden kan ikke indebære en fængselsstraf og kan anfægtes ved en domstol. Se brev fra justits- og sikkerhedsministeren og ministeren for juridisk beskyttelse af 25. juni 2020 til Tweede Kamer om den generelle tilgang til at indhente efterslæb i strafferetlige sager. Se også meddelelser af 25. juni 2020 fra retsvæsenet og anklagemyndigheden: <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Raad-voor-de-rechtspraak/Nieuws/Paginas/Rechtspraak-en-OM-werken-corona-achterstanden-weg.aspx>, <https://www.om.nl/onderwerpen/coronavirus/nieuws/2020/06/25/wegwerken-corona-achterstanden-strafrechtken-voor-eind-2021>.

³⁸ Se i denne forbindelse: Ombudsmanden, tilstrækkelig tilvejebringelse af oplysninger er grundlaget for adgang til domstolsprøvelse — flaskehalse i tilvejebringelsen af oplysninger om afgørelser om sanktioner og afvisning af sager.

³⁹ EU's resultattavle for retlige anliggender for 2013-2020.

⁴⁰ Figur 5 og 6, EU's resultattavle for retlige anliggender for 2020.

⁴¹ Figur 10, EU's resultattavle for retlige anliggender for 2020.

generelt i civil-, handels- og forvaltningsretlige sager⁴². Retsvæsenets effektivitet fremmes yderligere af en række projekter, f.eks. projektet vedrørende gennemløbstider i bevægelse⁴³, hvor der blev identificeret en række muligheder for at øge retsvæsenets effektivitet. Effektivitetsniveauet i konkurrenceretlige sager er højt, mens varigheden af domstolsprøvelser i sager vedrørende elektronisk kommunikation, forbrugerbeskyttelse og hvidvaskning af penge er gennemsnitlig. Ikke desto mindre fremhæver det nederlandske råd for offentlig administration (*Raad voor het Openbaar Bestuur*), at der er visse bekymringer med hensyn til det arbejdspress, som retsvæsenet er underlagt⁴⁴.

II. RAMME FOR BEKÆMPELSE AF KORRUPTION

Kompetencen til at efterforske og retsforfølge korruption deles mellem flere myndigheder. Det nationale politis interne efterforskningsafdeling efterforsker strafbar adfærd i regeringen. Den finansielle efterretnings- og efterforskningsafdeling er ansvarlig for efterforskning af økonomisk kriminalitet, herunder udenlandsk og kommerciel bestikkelse. Den nationale offentlige anklagemyndighed fokuserer på bestikkelse af embedsmænd i Nederlandene, og den nationale offentlige anklagemyndighed for grov svig, miljøkriminalitet og konfiskation af aktiver er ansvarlig for efterforskningen af kommerciel og udenlandsk bestikkelse. Whistleblowermyndigheden yder støtte og rådgivning til personer, der ønsker at indberette embedsmisbrug i den offentlige og private sektor. En række nye initiativer skal styrke den integritetsramme, der gælder for parlamentsmedlemmer, og loven om økonomisk støtte til politiske partier revideres i øjeblikket.

I Transparency Internationals seneste korruptionsindeks (Transparency International Corruption Perceptions Index) ligger Nederlandenes score på 82/100, og Nederlandene ligger som nr. 4 i EU og som nr. 8 på verdensplan.⁴⁵ 47 % af de nederlandske respondenter i Eurobarometerundersøgelsen mener, at korruption er udbredt i Nederlandene (EU-gennemsnit: 71 %), hvorimod blot 4 % af de nederlandske respondenter mener, at korruption påvirker deres dagligdag (EU-gennemsnit 26 %) ⁴⁶. Tilsvarende anser kun 12 % af virksomhederne korruption for at være et problem, når der skal gøres forretninger i Nederlandene (EU-gennemsnit: 37 %). 53% af borgerne mener endvidere, at der er tilstrækkelig mange retsforfølgelser i forbindelse med korruption i Nederlandene, der ender med domfældelse, til, at det virker afskrækkende (EU-gennemsnit: 36 %), mens 38 % af virksomhederne mener, at borgere og virksomheder, der tages i bestikkelse af en højtstående embedsmand, bliver behørigt straffet (EU-gennemsnit 31 %) ⁴⁷.

Den retlige ramme for bekæmpelse af korruption er stort set på plads. Bestikkelse er en strafbar handling i straffeloven⁴⁸. Alle Grecos anbefalinger om strafbare handlinger var blevet gennemført i 2010⁴⁹. Muligheden for strafferetlig forfølgelse af medlemmer af parlamentet, ministre og statssekretærer for embedsrelaterede lovovertrædelser er blevet fastsat i loven⁵⁰. Der anvendes en særlig procedure i henhold til forfatningens artikel 119 for lovovertrædelser

⁴² Figur 13, EU's resultattavle for retlige anliggender for 2020.

⁴³ Styregruppe om gennemløbstider (2019), Gennemløbstider i bevægelse! — Endelig rapport om gennemløbstider i bevægelse.

⁴⁴ Rådet for offentlig administration: "En stærkere retsstat — forbinde og beskytte i et pluralistisk samfund".

⁴⁵ Transparency International (2020), 2019 Corruption Perceptions Index.

⁴⁶ Særlig Eurobarometer 502 (2020).

⁴⁷ Flash Eurobarometer 482 (2019).

⁴⁸ *Wetboek van Strafrecht*.

⁴⁹ GRECO Third Evaluation Round — Evaluation Report og Compliance Report.

⁵⁰ Lov om medlemmer af Tweede Kamers, ministres og statssekretærers ansvar.

begået af siddende ministre, medlemmer af parlamentet og statssekretærer, som omfatter en række forbrydelser, herunder passiv bestikkelse og embedsmisbrug. I sådanne situationer kan ministre, medlemmer af parlamentet og statssekretærer kun blive retsforfulgt efter en afgørelse truffet af regeringen eller parlamentet, og sådanne sager prøves ved Nederlandenes øverste domstol. I 2018 fremsatte Greco en anbefaling om at sikre, at denne procedure ikke lægger hindringer i vejen for den strafferetlige procedure i forbindelse med korruptionsrelaterede lovovertrædelser⁵¹. Proceduren revideres i øjeblikket af et særligt udvalg.

En række myndigheder er ansvarlige for efterforskning og retsforfølgelse af korruption. Det nationale politis interne efterforskningsafdeling efterforsker strafbar adfærd i regeringen, herunder når en embedsmand eller politibetjent mistænkes for at have begået en strafbar handling såsom svig eller bestikkelse. Afdelingen referer til rigsadvokaturen. Den finansielle efterretnings- og efterforskningsafdeling er told- og skatteforvaltningens særlige efterforskningstjeneste og er ansvarlig for efterforskning af økonomisk kriminalitet, herunder udenlandsk og kommerciel bestikkelse. Den offentlige anklagemyndighed ledes af rigsadvokaturen og er ansvarlig for efterforskning og retsforfølgning af straffesager. Den nationale offentlige anklagemyndighed fokuserer på internationale former for organiseret kriminalitet og på bestikkelse af embedsmænd i Nederlandene. Den nationale offentlige anklagemyndighed for grov svig, miljøkriminalitet og konfiskation af aktiver er ansvarlig for efterforskningen af svig og miljøkriminalitet, herunder kommerciel og udenlandsk bestikkelse.

Whistleblowermyndigheden fungerer som et centralt kontor for både den offentlige og private sektor og yder støtte og rådgivning til personer, der ønsker at indberette embedsmisbrug. Denne myndighed, der blev oprettet i 2016, kan også undersøge uregelmæssigheder. Myndighedens tjenester er fortrolige og gratis. Myndigheden havde imidlertid en række udfordringer de første år efter opstarten, herunder langvarige eller ineffektive procedurer. Disse skyldtes angiveligt primært gamle og komplicerede sager, som myndigheden overtog, da den startede op. I 2019 tog whistleblowermyndigheden fat på 331 anmodninger om rådgivning, hvoraf 27 blev vurderet som faktiske whistleblowersager med en rimelig begrundet mistanke om misbrug⁵². 57 % af de nederlandske respondenter i Eurobarometerundersøgelsen angiver, at de ikke ved, hvor de skulle indberette korruption, skulle de opleve eller være vidne hertil, og 49 % understregede, at de muligvis ikke ville indberette korruption på grund af manglende beskyttelse⁵³. Whistleblowerloven⁵⁴ evalueres i øjeblikket. Den endelige rapport er allerede fremlagt, men en supplerende forskningsrapport forventes offentliggjort i september. Dette kunne føre til en revision af whistleblowermyndighedens mandat.

Flere nylige initiativer har til formål at forbedre den institutionelle kapacitet til bekæmpelse af korruption. Ifølge den offentlige anklagemyndigheds årsberetning for 2019 har det nationale politis interne efterforskningsafdeling foretaget 61 efterforskninger af korruptionsrelaterede lovovertrædelser begået af embedsmænd i den offentlige forvaltning. Nogle af efterforskningerne vedrørte lækage af følsomme oplysninger og kontakter med organiserede kriminelle grupper⁵⁵. I de seneste år er den institutionelle kapacitet til

⁵¹ GRECO Fifth Evaluation Round — Evaluation Report.

⁵² House for Whistleblowers (2019), Annual Report 2019.

⁵³ Særlig Eurobarometer 502 (2020).

⁵⁴ *Wet Huis voor Klokkeluiders*.

⁵⁵ *Openbaar Ministerie, Jaarbericht 2019*, ss. 22-23.

bekæmpelse af korruption blevet styrket. Regeringen har bl.a. øget finansieringen siden 2016 og således siden 2018 tilført yderligere 20 mio. EUR årligt til anklagemyndigheden og den finansielle efterretnings- og efterforskningsafdeling til bekæmpelse af korruption og hvidvaskning af penge. Som følge heraf blev der oprettet et særligt korruptionsbekæmpelsescenter i den finansielle efterretnings- og efterforskningsafdeling i september 2016. Desuden blev der oprettet et "korruptionsteam" i den nationale offentlige anklagemyndighed for grov svig, miljøkriminalitet og konfiskation af aktiver i 2017 med fokus på efterforskning af udenlandsk korruption og kommerciel korruption. En retsakt, der blev vedtaget i november 2019, gør det muligt at oprette et centralt register over "bløde oplysninger" om bestikkelse af embedsmænd. Formålet med det nye register er at kunne lagre politioplysninger og anvende dem i en længere periode. Dette vil gøre det muligt for den nationale politis interne efterforskningsafdeling at anvende disse data på et senere tidspunkt i forbindelse med en efterforskning eller at indlede nye efterforskninger på grundlag af en lang række signaler.

Der er blevet anvendt innovative værktøjer til at bekæmpe korruption mere effektivt, herunder et projekt om bedste praksis vedrørende rapporter om mistænkelige transaktioner. Den finansielle efterretnings- og efterforskningsafdelings korruptionsbekæmpelsescenter anvender en projektbaseret tilgang baseret på krydsmatchning af skatte, bank- og regnskabsoplysninger og -strømme med henblik på at afdække fælles indicier og tilbagevendende former for praksis. Et eksempel på god praksis er korruptionsbekæmpelsescentrets og den finansielle efterretningsenheds fælles analyse af filer, der sikrer deling af knowhow og en mere effektiv og bredere analyse af usædvanlige korruptionsrelaterede transaktioner. Den største merværdi af projektet vedrørende "rapporter om mistænkelige transaktioner" er at øge bevidstheden om de forskellige former og indikatorer for og karakteristika ved korruption med henblik på at øge antallet af rapporter og forbedre deres kvalitet og derved forbedre hele rapporteringskædens effektivitet.

Der er oprettet et offentlig-privat partnerskab for at styrke den finansielle sektors integritet. Selv om graden af korruption generelt opfattes som lav, anses den finansielle sektor for at være en højrisikosektor⁵⁶. Formålet med et partnerskab mellem myndigheder med tilsyns-, kontrol-, retsforfølgelses- eller efterforskningsopgaver i den finansielle sektor er at træffe forebyggende foranstaltninger for at identificere og bekæmpe trusler mod sektorens integritet. Det finansielle ekspertisecenter spiller også en central rolle i formidlingen af information. I dets årlige plan for 2020 angives korruption som et prioriteret emne, og det fremhæves, at der er etableret et specifikt projekt, der skal styrke forebyggelsen og opdagelsen af korruption i banker⁵⁷.

Integritet er et nøgleelement i den offentlige forvaltningsramme. I tjenestemandsløven⁵⁸ fastsættes en adfærdskodeks for den offentlige forvaltning og regler om oplysning om formueforhold. Reglerne om tjenestemandens integritet er indeholdt i den nationale adfærdskodeks for regeringens integritet. Desuden venter en ny lov om fremme af (kandidater) medlemmer af decentrale, regionale eller lokale regeringers integritet på at blive vedtaget. Den tværministerielle platform for integritetsstyring har fokus på tværministeriel integritetspolitik, overvågning og registrering af krænkelser og udvikling af nye instrumenter i den offentlige forvaltning. Siden 2015 har et rådgivende team med fokus på integritet givet

⁵⁶ Tax Justice Network, Financial Secrecy Index 2020 — indeks over verdens mest hemmelighedsfulde jurisdiktioner med hensyn til finansielle tjenesteydelser.

⁵⁷ *Financieel Expertise Centrum*, FEC Jaarplan 2020.

⁵⁸ *Ambtenarenwet*.

uafhængig rådgivning til politisk ansvarlige embedsmænd. 50 % af respondenterne i Eurobarometerundersøgelsen er ikke desto mindre af den opfattelse, at bestikkelse og magtmisbrug med henblik på personlig vinding er udbredt blandt offentligt ansatte, der tildeler offentlige kontrakter, og 55 % mener, at dette er tilfældet for offentligt ansatte, der udsteder byggetilladelser. Der er udviklet innovative værktøjer til fremme af integritet på lokalt plan. F.eks. fremmer integritetskontoret⁵⁹ (en del af byen Amsterdams forvaltning) integritet på det lokale politiske og administrative niveau, men også hos tjenesteydere og virksomheder. Dette er en god praksis, navnlig da flere interessenter gør opmærksom på, at decentraliseringsprocessen bør vurderes nøje i lyset af risikoen for korrupcion.

En række nye initiativer skal styrke den integritetsramme, der gælder for parlamentsmedlemmer, men der er fortsat betænkeligheder for så vidt angår personer, der har fået overdraget de øverste administrative funktioner. Der er indført nye integritetsforanstaltninger for parlamentets to kamre. I 2019 vedtog Eerste Kamer en adfærdskodeks for sine medlemmer, som indeholder retningslinjer for kontakter med tredjeparter, herunder lobbyister. Tweede Kamer er i færd med at vedtage en adfærdskodeks og indføre et tilsynssystem for indberetningskrav⁶⁰. Der er konstateret visse integritetsmæssige mangler med hensyn til personer, der har fået overdraget de øverste administrative funktioner. Dette spørgsmål er også blevet fremhævet af Greco, som anbefaler, at der gives passende vejledning om interessekonflikter og integritetsrelaterede spørgsmål, og at personer, der har fået overdraget de øverste administrative funktioner, på ad hoc-basis indberetter enhver konflikt mellem private interesser og officielle funktioner og regelmæssigt oplyser om deres finansielle interesser⁶¹.

Der er stor tillid til de retshåndhævende myndigheders bekæmpelse af korrupcion. 60 % af respondenterne i Eurobarometerundersøgelsen har størst tillid til politiets behandling af en korrupcionssag⁶². 34 % af respondenterne mener imidlertid, at bestikkelse og magtmisbrug med henblik på personlig vinding er udbredt blandt politiet og toldmyndighederne⁶³. I denne forbindelse viser en undersøgelse fra 2017, at de retshåndhævende myndigheder kan gøre mere for at bekæmpe korrupcion og andre integritetskrænkelser⁶⁴. Greco anbefalede f.eks., at sikkerhedskontrollen og screeningen af retshåndhævelsespersonale foretages med regelmæssige mellemrum under hele tjenesten, og at kontrolforanstaltningerne vedrørende adgang til og brug af fortrolige oplysninger forbedres for at forhindre uautoriseret adgang til og lækage af oplysninger⁶⁵. Et lovforslag, der udvider screeningen af politifolk og eksterne konsulenter før udnævnelsen og i ansættelsesperioden, venter på at blive vedtaget.

Regler, der skal forhindre "svingdørssituationer", omfatter et forbud mod lobbyvirksomhed for tidligere højtstående embedsmænd. Tidligere ministre og statssekretærer må ikke på nogen måde samarbejde med medarbejderne i deres tidligere ministerium som lobbyister på vegne af en virksomhed, halvoffentlig organisation eller lobbyorganisation i to år efter udløbet af deres mandat. De må heller ikke optræde som formidlere eller agenter i handelsrelationer med ministeriet. Flere interessenter påpeger dog, at der ikke er nogen generelle regler om behandling til lobbyister eller om begrænsninger

⁵⁹ *Bureau Integriteit.*

⁶⁰ Disse reformer følger op på Grecos anbefalinger: GRECO Fourth Evaluation Round preventing corruption in respect of members of Parliament, judges and prosecutors — Evaluation Report og Compliance Reports.

⁶¹ GRECO Fifth Evaluation Round — Evaluation Report.

⁶² Særlig Eurobarometer 502 (2020).

⁶³ Særlig Eurobarometer 502 (2020).

⁶⁴ Organized Crime and Integrity Violations within Law Enforcement Organisations (2017).

⁶⁵ GRECO Fifth Evaluation Round — Evaluation Report.

efter fratrædelse, når personer, som har varetaget de øverste administrative funktioner, søger beskæftigelse i den private sektor. Dette er også blevet fremhævet af Greco⁶⁶.

Der er nogle få begrænsninger med hensyn til partistøtte, og disse gælder ikke for lokale partier eller lokale afdelinger i nationale partier. Dette rejser spørgsmål om behovet for at registrere donationer og kontrol heraf. Der er en løbende debat om partistøtte, og loven om økonomisk støtte til politiske partier revideres i øjeblikket⁶⁷. Formålet med ændringerne er f.eks. at øge gennemsigtigheden med hensyn til gaver til partierne og forbyde gaver fra lande uden for Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde. Det er tanken, at oplysninger om gaver fra Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde skal offentliggøres uden fastsættelse af en tærskelværdi. Tærsklen for nederlandske donationer, der skal oplyses om, vil fortsat være 4 500 EUR. Revisionen af loven omfatter ikke regler om støtte til lokale og regionale afdelinger af politiske partier. Nogle af disse spørgsmål blev også identificeret i Grecos rapporter om gennemsigtighed i partistøtten⁶⁸. Der er i den forbindelse ved at blive udarbejdet et nyt lovforslag om politiske partier. Lovforslaget forventes at indeholde regler om gennemsigtighed i støtten til lokale partier eller lokale afdelinger af nationale partier. 50 % af de nederlandske respondenter i Eurobarometerundersøgelsen er af den opfattelse, at der ikke er tilstrækkelig gennemsigtighed i og tilsyn med partistøtten, og 43 % mener, at bestikkelse og magtmisbrug med henblik på personlig vinding er udbredt blandt politiske partier⁶⁹.

III. MEDIEPLURALISME

Den retlige ramme for mediepluralisme er baseret på en række forfatnings- og lovgivningsmæssige garantier. Retten til information er forankret i forfatningen, og loven om åbenhed i forvaltningen⁷⁰ regulerer offentlighedens ret til aktindsigt i offentlige myndigheders administrative dokumenter. Den uafhængige audiovisuelle medietilsynsmyndighed sikrer gennemsigtighed i medieejerskab. Myndighederne arbejder på at styrke beskyttelsen af journalister mod vold og aggression, navnlig via en særlig styregruppe⁷¹.

Tilsynsmyndigheden for audiovisuelle medietjenester, (*Commissariaat voor de Media* (CvdM)), er en uafhængig administrativ myndighed oprettet ved medieloven fra 2008 som en offentlig enhed med status som juridisk person. Myndigheden har en lovbestemt forpligtelse til at offentliggøre sine afgørelser og anses for at være gennemsigtig⁷². Dens uafhængighed blev vurderet til at være omfattet af en meget lav risiko af observatoriet for mediepluralisme (MPM) i 2018 og 2019⁷³. I henhold til rammeloven for uafhængige administrative myndigheder⁷⁴ udnævner ministeren for uddannelse, kultur og videnskab lederen og medlemmerne af mediemyndighedens kollegiale organ. I et lovforslag, der i øjeblikket er til

⁶⁶ GRECO Fifth Evaluation Round — Evaluation Report.

⁶⁷ *Wet financiering politieke partijen*.

⁶⁸ GRECO Third Evaluation Round — Evaluation Report og Compliance Report. Greco anbefaler f.eks. at sænke oplysningstærsklen på 4 500 EUR og udvide anvendelsen af bestemmelserne om donationer til lokale eller regionale afdelinger af politiske partier.

⁶⁹ Særlig Eurobarometer 502 (2020).

⁷⁰ *Wet Openbaarheid van Bestuur*.

⁷¹ I 2020 ligger Nederlandene som nr. 5 på verdensplan i Journalister uden Grænsers pressefrihedsindeks. Se: <https://rsf.org/en/ranking>.

⁷² De offentliggjorte afgørelser kan tilgås via: <https://www.cvdM.nl/>.

⁷³ 2020 Media Pluralism Monitor.

⁷⁴ *Kaderwet zelfstandige bestuursorganen*.

behandling i parlamentet, foreslås revisioner af udnævnelsesproceduren, der indebærer, at ministeren udpeger lederen og medlemmerne af det kollegiale organ på grundlag af en enstemmig udtalelse fra et uafhængigt udnævnelsesudvalg nedsat af mediemyndigheden. Ministeren kan kun fravige denne rådgivning, hvis forretningsordenen ikke er overholdt, eller hvis en udnævnelse vil være i strid med loven. Suspension og afskedigelse kan kun finde sted på grund af manglende egnethed til stillingen, utilstrækkelig faglig indsats eller andre tvingende grunde relateret til den pågældende person. En sådan styrkelse af garantierne for uafhængighed bidrager yderligere til at mindske risikoen for mediepluralismen⁷⁵. Journalistrådet, som er en selvregulerende mekanisme, har desuden ret til at afgive udtalelser om klager vedrørende journalistisk praksis. Rådet er ligeligt sammensat af journalister og andre medlemmer, primært juridiske eksperter, og er et selvstændigt organ.

Da der ikke er nogen mediespecifikke retlige bestemmelser, som sikrer offentliggørelse af oplysninger om ejerskab til offentligheden, formidles oplysninger om medieejerskab til offentligheden via Mediamonitor, som offentliggøres af CvdM. Observatoriet for mediepluralisme har vurderet gennemsigtigheden i medieejerskab i Nederlandene som en middel risiko, da der ikke er nogen mediespecifikke bestemmelser med krav om offentliggørelse af oplysninger om ejerskab. I praksis formidles oplysninger om medieejerskab til offentligheden via den årlige Mediamonitor, som offentliggøres af CvdM⁷⁶. Ved betaling af et mindre gebyr kan offentligheden desuden konsultere handelskammerets registre for at hente relevante oplysninger⁷⁷. Som påpeget af flere interessenter⁷⁸ er denne gennemsigtighed så meget desto vigtigere, da medieejerskabet er stærkt koncentreret, primært i pressesektoren. Mediemyndigheden fører tilsyn med indvirkningen af den finansielle udvikling på de finansielle markeder og konsolideringen af ejerskabet på mediepluralismen og uafhængigheden af informationsformidlingen i Nederlandene. Regeringen bidrager til at fremme uafhængig journalistik. Støtten ydes via journalistifonden, der forvaltes af ministeriet for uddannelse, kultur og videnskab, som er ansvarlig for mediepolitikken, og via fonden for dybdeborende journalistik og fonden til fremme af journalistik⁷⁹.

Retten til adgang til information er fastsat ved lov. Offentlighedens ret til aktindsigt i offentlige myndigheders administrative dokumenter er fastsat i loven om åbenhed i forvaltningen. De absolutte grunde til at nægte aktindsigt i de dokumenter, der er nævnt i loven, giver anledning til en vis tvivl om, hvorvidt de er i overensstemmelse med proportionalitets- og nødvendighedsprincippet⁸⁰. Visse interessenter oplyser, at anmodninger om adgang til offentlige myndigheders oplysninger efterkommes hurtigt, og at der ikke er nogen særlige problemer. Flere repræsentanter for journalister mener imidlertid, at der går for lang tid, før de offentlige myndigheder reagerer på anmodninger om oplysninger. Nogle offentlige myndigheder har en aktiv gennemsigtighedspolitik, og gør proaktivt oplysninger om deres aktiviteter offentligt tilgængelige.

⁷⁵ Det reviderede direktiv om audiovisuelle medietjenester indeholder en række specifikke garantier for nationale medietilsynsmyndigheders uafhængighed og effektivitet.

⁷⁶ Den nederlandske mediemyndighed, Mediamonitor: Mediaconcentratie. I den forbindelse bør det erindres, at der er opstillet gennemsigtighedskrav i Recommendation CM/Rec(2018)1 of the Council of Europe Committee of Ministers to member States on media pluralism and transparency of media ownership.

⁷⁷ I det reviderede direktiv om audiovisuelle medietjenester opfordres medlemsstaterne til at vedtage lovgivning, der forpligter medietjenesteudbydere til at gøre oplysninger om deres ejerforhold, herunder de reelle ejere, tilgængelige.

⁷⁸ Oplysninger indhentet i forbindelse med landebesøget. Se f.eks. også: The Netherlands Committee of Jurists for Human Rights (2020), brev om bekymringer over coronaforanstaltninger på det strafferetlige område.

⁷⁹ Den nederlandske regering, beskyttelse af pressefriheden.

⁸⁰ 2020 Media Pluralism Monitor.

Der er en omfattende ramme for beskyttelse af journalister. Ifølge observatoriet for mediepluralisme misbruges de eksisterende strafferetlige⁸¹ og civilretlige begrænsninger, f.eks. ansvar for injurier, ikke i praksis, og de er ikke til hinder for en meget livlig offentlig meningstilkendegivelse. Siden 2014 og 2019 udgør henholdsvis blasfemi og majestætsfornærmelse ikke længere en strafbar handling. Ifølge flere interessenter udsættes mediefolk, herunder journalister, fotografer og tegnere, lejlighedsvis for trusler, både online og offline. En aftale om at styrke beskyttelsen af journalister mod vold og aggression blev indgået i juli 2018 af styregruppen om aggression og vold mod journalister bestående af repræsentanter fra den offentlige anklagemyndighed, politiet, chefredaktørforeningen og journalistforbundet⁸². Dette resulterede i "*PersVeilig*"-protokollen, som har til formål at mindske trusler, vold og aggression over for journalister. Selv om det ikke er en direkte opfølgning af Europarådets henstilling om beskyttelse af journalistik og sikkerheden for journalister og andre medieaktører, er *PersVeilig*-protokollen i overensstemmelse med dens retningslinjer og betragtes som god praksis af medieeksperter. Flere interessenter har gode erfaringer med det nye redskab og glædede sig over en ny lov om beskyttelse af kilder, som har været i kraft i to år. Der er visse betænkeligheder med hensyn til den ændrede lov om den nationale sikkerhedstjeneste (W.I.V.) fra juli 2017, kaldet "trawlloven". Loven gør det muligt for nationale sikkerhedstjenester at indsamle internet- og telefondata fra borgere i store mængder til efterforskningsbehov⁸³. Journalistforbundet har udtrykt bekymring over, at dette kan undergrave beskyttelsen af journalistiske kilder⁸⁴. I 2019 offentliggjorde Europarådets platform til fremme af beskyttelse af journalistik og journalisters sikkerhed to indberetninger for Nederlandene⁸⁵ vedrørende en tv-reporter, der blev anholdt kortvarigt, fordi vedkommende nægtede at oplyse navnet på en kilde i en mordsag, og vedrørende en ny lov, i henhold til hvilken borgere, der rejser til et område, som "kontrolleres af terrorgrupper", skal anmode justitsministeriet om tilladelse⁸⁶. Lignende indretninger blev offentliggjort på Mapping Media Freedom-plattformen⁸⁷.

IV. ANDRE INSTITUTIONELLE SPØRGSMÅL VEDRØRENDE DEN DEMOKRATISKE KONTROL OG BALANCE

Nederlandene har et tokammersystem med forudgående prøvelse af forfatningsmæssigheden af lovforslag. Parlamentet består af Eerste Kamer⁸⁸ og Tweede Kamer⁸⁹. Lovforslag kan fremsættes af regeringen og af medlemmer af Tweede Kamer. Raad van State afgiver rådgivende udtalelser om lovforslag. Uafhængige myndigheder og civilsamfundet spiller en vigtig rolle i den demokratiske kontrol og balance.

⁸¹ Fængsling er en af de mulige sanktioner for injurier.

⁸² Professor Tarlach McGonagle (2018), Agreement of the Steering Group on Aggression and Violence against Journalists. <https://www.ivir.nl/publicaties/download/Agreement-of-the-Steering-Group-on-Aggression-and-violence-against-journalists-EN-translation.pdf>.

⁸³ *Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten*. Loven er blevet vedtaget og gennemført, selv om den blev forkastet ved en vejledende folkeafstemning i marts 2018.

⁸⁴ I den forbindelse bør det erindres, at der bør etableres en omfattende lovgivningsmæssig ramme, der gør det muligt for journalister og andre medieaktører at bidrage til den offentlige debat effektivt og uden frygt, i overensstemmelse med Europarådets standarder. Se CM/REC(2016)4 of the Committee of Ministers on the protection of journalism and safety of journalists and other media actors.

⁸⁵ Lignende indretninger blev offentliggjort på Mapping Media Freedom-plattformen, se Det Europæiske Center for Presse- og Mediefrihed, Mapping Media Freedom: The Netherlands.

⁸⁶ Europarådet, Platform to promote the protection of journalism and safety of journalists.

⁸⁷ Det Europæiske Center for Presse- og Mediefrihed, Mapping Media Freedom: The Netherlands.

⁸⁸ *Eerste Kamer der Staten-Generaal*.

⁸⁹ *Tweede Kamer der Staten-Generaal*.

Gennemførelse af konsekvensanalyser og høring af interesserede parter er veletableret praksis for vedtagelse af lovgivning. Et lovgivningsforslag fremsættes af regeringen eller af medlemmer af Tweede Kamer, hvorefter det forelægges for den rådgivende afdeling i Raad van State til udtalelse⁹⁰. Forslaget vedtages derefter af Tweede Kamer og derefter af Eerste Kamer⁹¹, hvorefter loven undertegnes af kongen og den ansvarlige minister. Lovforslag analyseres i en konsekvensanalyse, inden de fremsættes i parlamentet⁹². I den lovforberedende fase fremlægger regeringen lovforslaget i forbindelse med en åben internethøring på mindst fire uger⁹³. Et kort resumé af de modtagne bemærkninger og af, hvordan der er taget hensyn hertil, offentliggøres online⁹⁴. Det skal bemærkes, at domstolsrådet høres om nye love om retspleje. Rådets udtalelser vedtages efter høring af domstolene. Desuden spiller permanente rådgivende råd såsom rådet for offentlig administration en rolle i den demokratiske kontrol og balance ved at afgive uafhængige udtalelser på eget initiativ eller efter anmodning fra regeringen eller parlamentet.

Et lovforslag, der skal tilvejebringe et specifikt retsgrundlag for foranstaltninger til bekæmpelse af covid-19-pandemien. Regeringen forelagde parlamentet et forslag til en midlertidig lov om covid-19-foranstaltninger i juli 2020. Formålet med loven er at tilvejebringe et solidt retsgrundlag for foranstaltninger til bekæmpelse af covid-19-pandemien, som indtil nu ofte er blevet vedtaget ved brug af hasteanordninger⁹⁵. Loven giver også Parlamentet og repræsentative organer på lokalt plan⁹⁶ øgede beføjelser til at kontrollere sådanne foranstaltninger. Raad van State anførte i en rådgivende udtalelse fra maj 2020, at jo længere krisen varer, desto større er behovet for et solidt retsgrundlag for sådanne foranstaltninger⁹⁷. Loven forventes at træde i kraft i efteråret 2020.

Respekten for grundlæggende og forfatningsmæssige rettigheder sikres på flere måder. Der er knyttet en forklarende note til lovforslag vedrørende forfatningsmæssigheden, og der er håndbøger for tjenestemænd på dette område. Raad van State undersøger også forfatningsmæssigheden af lovforslag i sine udtalelser. Forfatningsmæssigheden af lovforslag bliver herefter genstand for drøftelser i parlamentet, navnlig indgående drøftelser i Eerste Kamer. De almindelige domstole kan foretage en decentraliseret forfatningsmæssig prøvelse, hvis der ikke er en centraliseret forfatningsdomstol. Parlamentets retsakter kan ikke underkastes forfatningsmæssig prøvelse, men lovligheden efter direkte gældende traktater kan prøves⁹⁸. I praksis betyder dette, at lovligheden, f.eks. efter den europæiske menneskerettighedskonvention og Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder, af alle love kan prøves.

Uafhængige myndigheder spiller en rolle i beskyttelsen af grundlæggende rettigheder. De uafhængige myndigheder i Nederlandene omfatter *College voor de Rechten van de Mens*, som har til formål at beskytte menneskerettigheder og fremme bevidstheden om og overholdelsen af menneskerettighedsstandarder, og den nationale ombudsmand. Kollegiet er

⁹⁰ Udtalelsen er autoritativ, men ikke bindende.

⁹¹ Eerste Kamer kan kun godkende eller forkaste forslaget, idet det ikke har ret til at indgive ændringsforslag eller initiativret.

⁹² <https://www.kcwj.nl/kennisbank/integraal-afwegingskader-voor-beleid-en-regelgeving>.

⁹³ I undtagelsestilfælde kan denne periode forkortes eller onlinehøring kan undlades.

⁹⁴ Med undtagelse af bemærkninger, der er modtaget anonymt.

⁹⁵ Baseret på den eksisterende lov om folkesundhed.

⁹⁶ "Gemeenteraden" (kommunalråd).

⁹⁷ Rådgivende udtalelse W04.20.0139/I/Vo fra Raad van State af 25. maj 2020.

⁹⁸ Alle andre retsinstrumenter kan underkastes forfatningsmæssig prøvelse og holdes op mod andre højere standarder.

også det uafhængige ligestillingsorgan med kompetence til at overvåge og fremme ligebehandling. Det er akkrediteret med A-status af FN's globale alliance af nationale menneskerettighedsinstitutioner (GANHRI) for dets overholdelse af FN's Paris-principper. GANHRI opfordrede bl.a. kollegiet til at slå til lyd for formaliseringen af en klar, gennemsigtig og partcipatorisk udvælgelses- og udnævnelsesprocedure. Den nationale ombudsmand er et uafhængigt og forfatningsmæssigt forankret kontor, der har kompetence til at udstede ikkebindende afgørelser om statslige myndigheders konkrete foranstaltninger. Ombudsmanden kan også undersøge klager fra borgerne og aflægge rapport om resultaterne og eventuelt udstede henstillinger.

Regeringen er i løbende dialog med civilsamfundet og gør oplysninger tilgængelige for borgerne. Nederlandene anses for at have et åbent civilsamfundslandskab⁹⁹. I 2019 indførte regeringen en politisk ramme for civilsamfundsorganisationer og har i denne forbindelse oprettet partnerskaber (f.eks. Power of Voices og Women, Peace and Security) som led i opnåelsen af målene for bæredygtig udvikling (SDG). Parlamentet har fået forelagt et lovforslag, der har til formål at gøre de administrative afgørelser, der træffes af forskellige myndigheder, lettere tilgængelige via en portal med et enkelt indgangspunkt. Portalen kan også indeholde skræddersyede meddelelser om lovgivning eller administrative afgørelser, der vedrører de enkelte borgere.

Der er stor fokus på retsstatsspørgsmål på politisk niveau og i samfundet. Eerste Kamer organiserer regelmæssige politiske debatter om retsstatssituationen¹⁰⁰, som giver medlemmerne af Eerste Kamer mulighed for at debattere med ministre og fremsætte beslutningsforslag om retsstatsspørgsmål¹⁰¹. I marts 2020 fremsatte medlemmer af Eerste Kamer f.eks. otte nye beslutningsforslag, bl.a. vedrørende selvstændig forvaltning af ressourcerne til retsvæsenet. Denne praksis i Eerste Kamer er blevet fulgt i Tweede Kamer. I januar 2020 arrangerede Tweede Kamer en konference, hvor retsvæsenet, advokater og politikere drøftede "retsstatsprincippet i det 21. århundrede". Disse initiativer tilvejebringer et forum for drøftelse af spørgsmål vedrørende retsstatsprincippet og fremme af bevidstheden om disse spørgsmål. Desuden blev mordet på en advokat i en højtprofileret straffesag i september 2019 opfattet som et angreb på retsstatsprincippet, hvilket foranledigede regeringen til at træffe yderligere foranstaltninger til bekæmpelse af organiseret kriminalitet og tilvejebringe yderligere midler til beskyttelse af lokale politikere, dommere, anklagere, politifolk, advokater og journalister¹⁰². Samtidig udløste en række højtprofilerede domstolsafgørelser¹⁰³ en politisk debat om retsvæsenets rolle i forhold til de andre statslige myndigheder¹⁰⁴. Denne udvikling har bidraget til overvejelser og initiativer til yderligere fremme af retsstatskulturen. Det fremhæves i nylige rapporter fra Raad voor het Openbaar Bestuur¹⁰⁵ og Raad van State¹⁰⁶, at retsstatsprincippet er blevet et diskussionsemne i de seneste år. Rådet for offentlig administration opfordrer regeringen at udvikle en

⁹⁹ Se CIVICUS' rating, som er en skala med fem kategorier: åben, indsnævret, obstrueret, undertrykt og lukket.

¹⁰⁰ *Staat van de Rechtsstaat*.

¹⁰¹ Denne politiske debat blev organiseret i 2014, 2018, 2019 og 2020.

¹⁰² Den nederlandske regering, foranstaltninger til bekæmpelse af kriminalitet.

¹⁰³ Herunder dom afsagt af Nederlandenes øverste domstol af 13. september 2019, Urgenda, ECLI:NL:HR:2019:2007, og dom afsagt af Raad van State af 29. maj 2019, Nitrogen Action Programme, ECLI:NL:RVS:2019:1604.

¹⁰⁴ Rådet for offentlig administration, rådgivning om en stærkere retsstat — forbinde og beskytte i et pluralistisk samfund.

¹⁰⁵ Se foregående fodnote.

¹⁰⁶ Raad van State, årsberetning 2019.

"retsstatspolitisk dagsorden" for at fremme en retsstatskultur¹⁰⁷. Raad van State har meddelt, at rådet agter at organisere drøftelser om retsstatsprincippet for at lette udvekslingen af synspunkter mellem repræsentanter fra forskellige statslige institutioner, der skal forholde sig til retsstatsprincippet.

¹⁰⁷ Rådet for offentlig administration, rådgivning om en stærkere retsstat — forbinde og beskytte i et pluralistisk samfund.

Bilag I: Liste over kilder i alfabetisk rækkefølge*

* *Listen over indkomne bidrag i forbindelse med høringen om rapporten om retsstatssituationen 2020 kan findes på (COM-websted).*

Centre for Media Pluralism and Media Freedom (2020), 2020 Media pluralism monitor. <https://cmpf.eui.eu/media-pluralism-monitor/mpm-2020>.

CIVICUS, Monitor tracking civic space: the Netherlands. <https://monitor.civicus.org/country/netherlands/>.

Council for Public Administration (2020), A stronger rule of law — connecting and protecting in a pluralistic society.

Den Europæiske Unions Domstol (sag C-510/19), Openbaar Ministerie (Faux en écritures).

Den Europæiske Unions Domstol, dom af 19. november 2019, C- 585/18, C- 624/18 og C- 625/18.

Den Europæiske Unions Domstol, dom af 27. maj 2019 i forenede sager C-508/18, OG, og C-82/19 PPU, PI.

Den Europæiske Unions Domstol, dom af 9. juli 2020, Land Hessen, C-272/19.

Den nationale ombudsmand (2020), Tilstrækkelig tilvejebringelse af information er grundlaget for adgang til domstolsprøvelse — flaskehalse i tilvejebringelsen af information om afgørelser om sanktioner og afvisning af sager.

Den nederlandske mediemyndighed, Mediamonitor: Mediaconcentratie. <https://www.mediamonitor.nl/mediabedrijven/>.

Den nederlandske regering (2020), Nederlandenes input til rapporten om retsstatssituationen 2020.

Den nederlandske regering, Funds for the media. <https://www.government.nl/topics/the-media-and-broadcasting/funds-for-the-media>.

Den nederlandske regering, Measures against undermining criminality. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/ondermijning/maatregelen-tegen-ondermijvende-criminaliteit>.

Den nederlandske regering, Safeguarding press freedom. <https://www.government.nl/topics/the-media-and-broadcasting/safeguarding-press-freedom>.

Den nederlandske statstidende (2019), dekret af 28. november 2019 om ændring af bekendtgørelse om politioplysninger vedrørende temabehandling til bekæmpelse af bestikkelse af embedsmænd og om ændring af bekendtgørelse om politioplysninger for særlige efterforskningsstyrker vedrørende temabehandling til bekæmpelse af menneskehandel.

Det Europæiske Center for Presse- og Mediefrihed, Mapping Media Freedom: The Netherlands. <https://mappingmediafreedom.org/country-profiles/netherlands/>.

Det Europæiske Netværk af Domstolsadministrationer (2013-2014), Development of minimum judicial standards IV: allocation of cases.

Det Europæiske Observationsorgan for det Audiovisuelle Område (2019), IRIS Special 2019-1: The independence of media regulatory authorities in Europe. <https://rm.coe.int/the-independence-of-media-regulatory-authorities-in-europe/168097e504>.

Det Verdensøkonomiske Forum (2013-2015), The Global Competitiveness Report.

Dutch Bar Association, Dutch Association for the Judiciary, Social Work Netherlands, Federation on Shelter, RIBW Alliance (2019), Stand up for the rule of law! <https://www.advocatenorde.nl/nieuws/gezamenlijke-verklaring-nova-nvvr-en-swn-sta-op-voor-de-rechtsstaat>.

Europa-Kommissionen (2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020), EU's resultatavle for retlige anliggender.

Europa-Kommissionen (2020)), rapport om gennemførelsen af Rådets rammeafgørelse af 13. juni 2002 om den europæiske arrestordre og om procedurerne for overgivelse mellem medlemsstaterne.

Europa-Kommissionen, rapport fra Kommissionen til Europa-Parlamentet og Rådet hvori det vurderes, i hvilket omfang medlemsstaterne har truffet de foranstaltninger, der er nødvendige for at efterkomme Rådets rammeafgørelse 2003/568/RIA af 22. juli 2003 om bekæmpelse af bestikkelse i den private sektor (COM(2019)355 final).

Europarådet, Platform to promote the protection of journalism and safety of journalists — the Netherlands. https://www.coe.int/en/web/media-freedom/all-alerts?p_p_id=sojdashboard_WAR_coesojportlet&p_p_lifecycle=0&p_p_col_id=column-4&p_p_col_count=1&sojdashboard_WAR_coesojportlet_keywords=&sojdashboard_WAR_coesojportlet_selectedStringFilters=year.2019&sojdashboard_WAR_coesojportlet_selectedCategories=11709554.

Europarådet: Ministerkomitéen (2000), Recommendation Rec(2000)19 of the Committee of Ministers to Member States on the Role of Public Prosecution in the Criminal Justice System.

Europarådet: Ministerkomitéen (2010), Recommendation CM/Rec(2010)12 of the Committee of Ministers to member states on judges: independence, efficiency and responsibilities.

Europarådet: Ministerkomitéen (2016), Recommendation CM/REC(2016)4 of the Committee of Ministers to member States on the protection of journalism and safety of journalists and other media actors.

Europarådet: Ministerkomitéen (2018), Recommendation CM/Rec(2018)1 of the Committee of Ministers to member States on media pluralism and transparency of media ownership.

Europarådets rådgivende dommerkomité (2016), CCJE Opinion No. 19: The role of court presidents.

Financial Expertise Centre (2019), FEC annual plan 2020.

FN's Menneskerettighedsråd (2019), International covenant on civil and political rights: concluding observations on the fifth periodic report of the Netherlands.

Formanden for domstolsrådet (2018), brev til ministeren for juridisk beskyttelse om den resterende digitalisering af retssystemet.

Generaldirektoratet for Kommunikation (2016-2020), Eurobarometer: Perceived independence of the national justice system in the EU among the general public.

Generaldirektoratet for Kommunikation (2019), Flash Eurobarometer 482: Business attitudes towards corruption in the EU.

Generaldirektoratet for Kommunikation (2020), Special Eurobarometer 502: corruption.

GRECO (2008), Third Evaluation Round — Evaluation Report on the Netherlands on Incriminations (ETS 173 og 191, GPC 2).

GRECO (2008), Third Evaluation Round — Evaluation Report on the Netherlands on Transparency of Party Funding.

GRECO (2010), Third Evaluation Round — Compliance Report on the Netherlands: Incriminations (ETS 173 og 191, GPC 2), Transparency of Party Funding.

GRECO (2012), Fourth Evaluation Round — Evaluation Report on the Netherlands on corruption prevention in respect of members of parliament, judges and prosecutors.

GRECO (2012), Third Evaluation Round — Second Compliance Report on the Netherlands "Transparency of Party Funding".

GRECO (2015), Fourth Evaluation Round — Compliance Report on the Netherlands on corruption prevention in respect of members of parliament, judges and prosecutors.

GRECO (2018), Fifth Evaluation Round — Evaluation Report on the Netherlands on preventing corruption and promoting integrity in central governments (top executive functions) and law enforcement agencies.

House for Whistleblowers (2019), Annual Report 2019 House for Whistleblowers.

Justits- og sikkerhedsminister Ferdinand Grapperhaus (2020), svar på spørgsmål fra Maarten Groothuizen, medlem af Tweede Kamer, om forlydender om, at justitsministeriet svigter virksomhederne i korrupsionssager.

Justits- og sikkerhedsminister Ferdinand Grapperhaus og minister for retsbeskyttelse Stander Dekker (2020), svar på spørgsmål fra Buitenweg og Van den Berge, medlemmer af Tweede Kamer, om strafferetlige sager i en tid med covid-19.

Justits- og sikkerhedsminister Ferdinand Grapperhaus og minister for retsbeskyttelse Stander Dekker (2020), brev til Tweede Kamer om den generelle tilgang til at indhente efterslæb i strafferetlige sager.

Justits- og sikkerhedsministeriet, Itegreret ramme for vurdering af politikker og regulering. <https://www.kcwj.nl/kennisbank/integraal-afwegingskader-voor-beleid-en-regelgeving>.

Medlemmer af Tweede Kamer Maarten Groothuizen og Michiel van Nispen (2019), forslag om potentielle sårbarheder i loven om domstolens organisation.

Minister for retsbeskyttelse Sander Dekker (17. september 2019), brev til Tweede Kamer om, hvordan der kan skabes et stærkt retssystem.

Minister for retsbeskyttelse Stander Dekker (2020), svar på spørgsmål fra Maarten Groothuizen, medlem af Tweede Kamer, om algoritmisk analyse af domme.

Nederlandenes øverste domstol, dom af 13. september 2019, Urgenda, ECLI:NL:HR:2019:2007.

Netherlands Committee of Jurists for Human Rights (2020), brev om bekymringer over coronaforanstaltninger på det strafferetlige område <https://njcm.nl/wp-content/uploads/2020/05/NJCM-brief-aan-minister-Grapperhaus-gewijzigde-aanhef.pdf>.

OECD (2015), The Netherlands: follow-up to the phase 3 report & recommendations.

Press Freedom Associations (2019), Dutch Senate: make a clear exemption for journalists. <https://www.freepressunlimited.org/en/news/dutch-senate-make-a-clear-exemption-for-journalists>.

Professor Tarlach McGonagle (2018), Agreement of the steering group on aggression and violence against journalists. <https://www.ivir.nl/publicaties/download/Agreement-of-the-Steering-Group-on-Aggression-and-violence-against-journalists-EN-translation.pdf>.

Raad van State (2019), årsberetning 2019.

Raad van State, dom af 29. maj 2019, Nitrogen Action Programme, ECLI:NL:RVS:2019:1604.

Raad van State, rådgivende udtalelse W04.20.0139/I/Vo af 25. maj 2020.

Rådet for Den Europæiske Union (2002), Rådets rammeafgørelse af 13. juni 2002 om den europæiske arrestordre og om procedurerne for overgivelse mellem medlemsstaterne.

State Commission on the Parliamentary System in the Netherlands (2018), Democracy and the rule of law in equilibrium — Final report of the State Commission on the Parliamentary System in the Netherlands.

Steering Group Disposition Times (2019), Disposition times in movement! – final report of the disposition times in movement project.

Tax Justice Network (2020), 2020 Financial Secrecy Index.

Virtuelt landebesøg til Nederlandene i forbindelse med rapporten om retsstatsituationen 2020.

Bilag II: Landebesøg til Nederlandene

Kommissionens tjenestegrene holdt virtuelle møder i maj og juni 2020 med:

- Akademisk ekspert
- Det nederlandske råd for offentlig administration
- Domstolsrådet
- Den nederlandske sammenslutning for retsvæsenet
- Det nederlandske advokatsamfund
- Den nederlandske mediemyndighed
- House for Whistleblowers
- Institut for økonomisk kriminalitet
- Udenrigsministeriet
- Justits- og sikkerhedsministeriet
- Indenrigsministeriet og ministeriet for forbindelserne inden for kongeriget
- Det nederlandske journalistforbund

* Kommissionen mødtes også med følgende organisationer i forbindelse med en række horisontale møder:

- Amnesty International
- Civil Liberties Union for Europe
- Civil Society Europe
- Konferencen af Europæiske Kirker
- EuroCommerce
- European Center for Not-for-Profit Law
- Det Europæiske Center for Presse- og Mediefrihed
- Det Europæiske Borgerforum
- Free Press Unlimited
- Front Line Defenders
- ILGA-Europe
- Den Internationale Juristkommission
- Det Internationale Menneskerettighedsforbund
- Det Internationale Presseinstitut
- Platformen for livslang læring
- Open Society Justice Initiative/Open Society European Policy Institute
- Journalister uden Grænser
- Transparency International EU